

Kirje

8.10.2024

VN/30163/2023
VN/30163/2023-VM-42

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Valtiovarainministeriön lausunto

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa luonnoksesta kulttuuripoliittiseksi selonteoksi.

Selontekoluonnoksen neljässä tavoitteessa ja useissa toimenpiteissä pyritään kehittämään ja edistämään kulttuuripolitiikkaa monin hyvin yleisluontoisin tavoittein. Näissä toimijoina ovat pääosin kulttuuritoimijat itse sekä elinkeinoelämä, mutta osaltaan ne saattavat sivuta julkisen sektorin, mm. kuntien ja hyvinvointialueiden toimintakenttää. Tavoitteet ovat tässä vaiheessa niin yleisesti muotoiltuja, että niiden vaikutuksia valtiontalouteen sekä vaikutuksia tai velvoittavuutta kuntien tai hyvinvointialueiden toimintaan on vaikea arvioida. Valtiovarainministeriö katsoo, että yksittäisistä tavoitteista ja toimenpiteistä tulee päättää vasta sitten, kun on käytettävissä tarkemmat arviot ja tiedot niiden sisällöstä, toteuttamisen tavoista ja niiden eri vaikutuksista. Vasta tällöin voidaan myös arvioida, millaisia taloudellisia ja hallinnollisia vaikutuksia niillä on valtiolle, kunnille tai hyvinvointialueille. Lukuun 3 tulee lisätä linjaus siitä, että toimenpiteitä toteutetaan siinä määrin kuin nykyiset määrärahat sen mahdollistavat, ja mahdolliset lisätarpeet käsitellään ja niitä koskevista toimista päätetään JTS- ja TAE-valmistelussa.

Selonteossa esitetään yhdeksää toimenpidekokonaisuutta. Yleisesti valtiovarainministeriö toteaa, että niiden toteutuksessa tulisi huomioida se, miten niitä voidaan ja kannattaa toteuttaa eri puolilla Suomea, eri kokoisissa ja tilanteissa olevissa kunnissa ja hyvinvointialueilla. Parhaimmillaan kulttuuri voi olla suuri voimavara kuntien roolin kehitykselle ja paikalliselle elinvoimalle.

Yksittäisten toimenpide-ehdotuksen osalta valtiovarainministeriö toteaa seuraavaa:

3.1 Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi

Toimenpide-ehdotus sisältää viittauksia julkiseen rahoitukseen, kunnan peruspalvelujen (varhaiskasvatus, perusopetus) kehittämiseen sekä kuntien ja valtion yhteistyöhön. Valtiovarainministeriö toteaa, että kutakin näistä tulee selvittää perusteellisemmin, ennen kuin niihin voi ottaa tarkemmin kantaa. Selontekoluonnoksen yleispiirteisten toteamusten perusteella ei voida sanoa, mitä nämä tarkoittaisivat mm. kuntien tehtävien, talouden tai rahoituksen kannalta.

3.5 Yhteistyön ja osallisuuden voima

Selontekoluonnoksen sivulla 28 todetaan: ”[Kulttuuri- ja liikunta]etuuden käyttöalaa laajennetaan kattamaan yleisten saunojen käyttö”. Tämä lause tulee poistaa ja korvata seuraavalla: ”Selvitetään edun käyttöalan laajentamista.” Hallitusohjelman mukaan liikunta- ja kulttuuriedun käyttöalan laajentamista selvitetään ja kirjauksen tulee näin ollen olla yleisemmässä selvitysmuodossa viittaamatta saunojen käyttöön.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtiovarainministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 28
00023 Valtioneuvosto

Snellmaninkatu 1 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.vm@gov.fi

3.6 Yhteinen linja politiikassa

Toimenpide-ehdotuksessa ehdotetaan, että hyvinvointialueita ja kuntia ohjattaisiin käyttämään kulttuuria osana sosiaali- ja terveystaloutta sekä ennaltaehkäisevää toimintaa yksinäisyyden ja segregaaation vähentämiseksi. Valtiovarainministeriö katsoo, että tämä on asia, josta hyvinvointialueet ja kunnat voivat itse päättää ja hyödyntää kulttuuria haluamallaan tavalla. Velvoitetta tällaiseen valtiovarainministeriö ei kannata.

Lisäksi ehdotetaan, että hyvinvointialueiden ja kuntien rahoitusjärjestelmään sisältyvien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen HYTE-kertoimien painoarvoa lisätään ja kriteereitä ja mittareita tarkistetaan paremmin vaikuttavaa ennaltaehkäisyä tukeviksi.

Tämän osalta valtiovarainministeriö toteaa, että kunnan peruspalvelujen valtionosuuden kautta rahoitetaan peruspalvelujen valtionosuuslain (618/2021) 1 §:n mukaisia tehtäviä. Näistä kulttuuripoliittiseen selontekoon liittyviä tehtäviä ovat erityisesti yleisistä kirjastoista annetun lain, kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain ja taiteen perusopetuksesta annetun lain mukaiset tehtävät. Lisäksi peruspalvelujen valtionosuuden kautta rahoitettavilla varhaiskasvatuksella sekä esi- ja perusopetuksella on merkittävä osansa lasten kulttuurikasvatuksessa. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden tarkoituksena on turvata kuntien mahdollisuudet pitää yllä riittävät lakisääteiset peruspalvelut eri osissa maata. Järjestelmää ei näin ollen ole tarkoitettu yksittäisten toimialojen toimintaedellytysten parantamiseen. Tätä näkökulmaa tukee myös se, että kunnan peruspalvelujen valtionosuus on kunnille yleiskatteista. Kunnat päättävät itse valtionosuuden käytöstä perustuslain turvaaman laajan itsehallintonsa puitteissa. Myös hyvinvointialueiden valtion rahoitus on alueille yleiskatteista.

Valtiovarainministeriö toteaa, että HYTE-kertoimien painoarvoa ja kriteereitä tarkastellaan hallituskauden aikana osana hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmän ja kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistamista. Hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmä ja kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmät ovat kokonaisuuksia, joihin kuuluu kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän osalta kiinteästi myös esimerkiksi verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus. Rahoituksen määräytymistekijöihin ja kriteereihin tehtäviä muutoksia tulee näin ollen tarkastella osana rahoitusjärjestelmien kokonaisuutta, eikä yksittäisinä, muusta järjestelmästä irrallisina kokonaisuuksina. Hyvän rahoitusjärjestelmän olemukseen kuuluu olennaisena osana rahoituksen ennakoitavuus ja vakaus. Hyvinvointialueiden ja kuntien rahoitusjärjestelmiin ei näin ollen tulisi tehdä muutoksia jatkuvasti tai kevein perustein.

3.7 Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö

Toimenpide-ehdotuksessa ehdotetaan, että rahoituksen ennakoitavuutta lisättäisiin mm. monivuotisilla rahoitussuunnitelmilla sekä lisäämällä monivuotisia avustuksia. Lisäksi kehitettäisiin valtionavustusten strategisuutta. Valtiovarainministeriö kannattaa pääosin näitä ehdotuksia ja pitää niitä vuosina 2019-2023 toimineen valtionavustusten kehittämishankkeen lopputulosten mukaisina. Myös kunnat ovat toivoneet valtionavustusten kehittämistä selonteossa esitettyyn suuntaan. Lisätietoa: <https://vm.fi/valtionavustukset>.

Toimenpide-ehdotuksessa ehdotetaan lisäksi, että mahdollistettaisiin lainsäädännössä kunnille hotellivierailijain yhteydessä kerättävä matkailijamaksu, jolla rahoitettaisiin kulttuuri-, nuoriso- tai liikuntapalveluita. Valtiovarainministeriö toteaa, että yksilöidystä suoritteista, joiden hankinta on pääsääntöisesti vapaaehtoista, on mahdollista periä maksua. Lisäksi maksulla ja suoritteen tuotantokustannuksilla on oltava yhteys. Muussa tapauksessa kyseessä voi olla vero. On vaikeaa hahmottaa sellaista kunnan tehtävää ja tuotettavaa suoritetta, johon esitetyn voisi lakisääteisenä maksuna liittää. Verona esitys olisi myös poikkeus Suomen verojärjestelmässä, jossa veroja ei ole ns. korvamerkitty. Esitetty vero sopisi huonosti myös kuntien verorahoitukseen, jossa niin ikään on painotettu rahoituksen yleiskatteisuutta ja kuntien itsehallintoa. Toimenpide tulee sen vuoksi poistaa selonteosta.

Lopuksi valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota raportissa esitettyihin arvioihin kulttuuritoiminnan osallistumisen tuottamasta nettohyödystä selontekoluonnoksen sivulla 14. Luvut ovat peräisin julkaisusta, jossa on arvioitu kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudellisen arvioinnin menetelmien kehitystarpeita. Alkuperäiseen lähteeseen perehtymällä selviää, että kyse on hypoteettisiin skenaarioihin perustuvasta laskestaesimerkistä. Tämä tieto tulisi lisätä kyseiseen kohtaan tai mieluummin poistaa selonteosta kyseiset luvut.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Mika Niemelä

Jakelu

OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö

OKM KUPO Strategisen ohjauksen vastuualue, Johanna Vuolasto

OKM KUPO Strategisen ohjauksen vastuualue, Liisa Suvikumpu

VN/30163/2023-VM-42

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: